

GEPATIT B KASALLIGI SAMARQAND VILOYATIDA TARQALISHI

Sattarova Nozima Nazirjon qizi

Samarqand davlat tibbiyot unversiteti talabasi

Valiyeva Marxabo Usmanovna

Epidemiologiya kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Gepatit B kasalligi Samarqand viloyatida tarqalishi haqida aniq ma'lumotlar berish uchun mahalliy sog'liqni saqlash organlarining statistikalarga murojaat qilish zarur. Umuman olganda, gepatit B virusli infeksiyasi jahon bo'ylab keng tarqalgan muammo hisoblanadi. O'zbekiston, shu jumladan Samarqand viloyati ham, bu kasallikning tarqalishi bo'yicha ba'zi muammolarga duch kelishi mumkin.

Kalit so'zlar: gepatit B, virusli infeksiya, profilaktika, tarqalish, qon orqali yuqish, tibbiy yordam, sog'lom turmush tarzi, davolash usullari, tibbiy ko'rik, odamlar o'rtasida tarqalish.

Аннотация: для получения достоверной информации о распространении заболевания гепатитом В в Самаркандской области необходимо обращаться к статистике местных органов здравоохранения. В целом инфекция вирусом гепатита В является широко распространенной проблемой во всем мире. Узбекистан, включая Самаркандскую область, может столкнуться с некоторыми проблемами с распространением этого заболевания.

Ключевые слова: гепатит В, вирусная инфекция, профилактика, распространение, передача через кровь, медицинская помощь, здоровый образ жизни, методы лечения, медицинское обследование, распространение среди людей.

Abstract: it is necessary to refer to the statistics of local health authorities to provide accurate information about the spread of hepatitis B disease in Samarkand region. In general, hepatitis B virus infection is a widespread problem worldwide. Uzbekistan, including the Samarkand region, may face some problems with the spread of this disease.

Key words: hepatitis B, viral infection, prevention, spread, transmission through blood, medical care, healthy lifestyle, treatment methods, medical examination, spread among people.

Virusli gepatit (inglizcha: Hepatitis B virus, HBV, lotincha: hepatitis) gepatit (jigar hujayralarining yallig'lanishi) keltirib chiqaradigan yuqumli kasalligi bo'lib, sariqlik va metabolik kasalliklar bilan birga keladi, ko'pincha surunkali gepatit va jigar sirroziga olib keladi. Gepatit B, Hepatitis B virus (HBV) tomonidan keltirib chiqarilgan jigar infeksiyasi bo'lib, butun dunyo bo'ylab millionlab odamlarni ta'sir qiladi. Ushbu

virus, asosan, qon va boshqa organizm suyuqliklari orqali yuqadi, shuning uchun uning tarqalishi ko'plab sog'liq muammolariga olib keladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, 2021yil holatiga ko'ra, 296 milliondan ortiq odam surunkali gepatit B bilan yashaydi. Kasallikning jiddiyliги jigar faoliyatini buzish, surunkali jigar kasalliklariga olib kelish va jigar saratoni kabi og'ir natijalarga sabab bo'lishi bilan bog'liq. Gepatit B epidemiyasining tarqalishi va uning xavf omillari, mamlakatlar o'rtasida farq qiladi. Osiyo va Afrika mintaqalari, ayniqsa, gepatit B ga yuqori sezgirlik ko'rsatadi. Aholining sog'liqni saqlash tizimiga kirish imkoniyatlari, emlash dasturlari, ta'lim va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, gepatit B kasalligining tarqalishida muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, gepatit B ni oldini olish uchun jahon miqyosida harakatlar kuchaytirish zarur. Ushbu maqolada gepatit B virusining epidemiologiyasi, kasallikning tarqalish yo'llari va xavf omillari, shuningdek, kasallikni oldini olish uchun asosiy strategiyalar muhokama qilinadi. Bular ichida vaktsinatsiya, xavfsiz tibbiy amaliyotlar, aholining xabardorligini oshirish va erta aniqlash jarayonlari mavjud. Gepatit B ni samarali oldini olish va nazorat qilish, global salomatlikni yaxshilash va kasallik bilan bog'liq o'limlarni kamaytirish uchun zaruriy choralar sifatida ahamiyatga ega. 1967-yilda kashf etilgan virus Gepatoviruslar guruhiga kiradi. Uning genomi 2 ta DNK zanjiridan iborat. Ichki tashqi membranalar bilan bog'langan tashqi muhitga juda chidamli. Xona haroratida 3 oy davomida saqlanishi mumkin. Muzlatgichda 6 oy yashaydi, 15-20 yil davomida muzlatilgan holda saqlanishi mumkin.

Surunkali virus etiologiyali gepatit aholining 5%da tashxislanadi. Autoimmun gepatit ayollarda (erkaklar va ayollar 1:3,6 ga), 10-30 yosh orasida va menopauza bosqichida uchraydi. Surunkali gepatit – jigarining olti oydan kam bo'lmagan holda davom etadigan polietilologik yallig'lanish kasalligi hisoblanadi. (1,9,12,15). Patologik jihatdan har xil darajadagi o'choqli, periportal, maydonli yeki qo'shilib ketgan nekrozlar, limfotsitar infiltratsiya bilan xarakterlanadi. Jigarining bu surunkali yallig'lanish kasalligi sirroz yoki jigar yetimovchiligining oxirgi bosqichiga rivojlanib borishi mumkin hamda to'liq tuzalmaydigan jigar fibroziga olib kelishi mumkin. Aksariyat xollarda surunkali gepatit o'tkir gepatitlardan keyin rivojlanadi. O'tkir gepatitni surunkali gepatitga o'tish sabablari: noto'g'ri tashxislash, noto'liq davolash, parxez buzilishi, alkogol iste'moli, shifoxonadan tuzalmasdan chiqish, kasallikdan keyin jismoniy mashqlarni erta boshlash bilan izoxlanadi. Boshqa sabablardan: toksik moddalar-benzol, uglerod to'rtxlorid, DDT, anilin bo'yoqlari, og'ir metall tuzlari; silga qarshi dorilar, sedativ, gipotenziv - dopegit, sitostatiklar, narkotiklar, antibiotiklardan tetratsiklin qatoridagilar jigarini toksik zaxarlanishiga olib keladi. Kasallikni to'liq, patogenetik davolashga qaratilgan terapevtik va profilaktik chora-tadbirlar majmuasida terapevtik ovqatlanishni to'g'ri maqsadli tashkil etishga muhim o'rin beriladi (2,4,7,11). Va bu bejiz emas, chunki yaxshi tuzilgan va oqilona belgilangan dieta

boshqa, odatda parallel ravishda buyuriladigan terapevtik tadbirlarning (dorilar, fizioterapiya va boshqalar) terapevtik samaradorligini oshirishga yordam beradi. Qoida tariqasida, bemorning ovqatlanishi sog'lom odamning ozuqa moddalariga (ozuqa moddalar) va energiyaga bo'lgan fiziologik ehtiyojlari to'g'risidagi dalillarga asoslangan ma'lumotlarga asoslanadi (1,5,6,10). Shu bilan birga, ozuqa moddalarining fiziologik qiymatlarida metabolik kasalliklarning xususiyatlariga, patogenetik jarayonlarning tabiatiga va klinik ko'rinishlarning o'ziga xos xususiyatlariga mos keladigan o'zgarishlar amalga oshiriladi. Ovqat hazm qilish tizimi va jigar kasalliklarini davolash va ikkilamchi profilaktikasida parhez terapiyasining ahamiyati alohida e'tiborga loyiqdir (3,8, 9,13). Oshqozon-ichak traktining barcha kasalliklari va u bilan funktsional ravishda bog'liq bo'lgan organlar uchun terapevtik ovqatlanish kompleks terapiya uchun asos bo'lib xizmat qilishi aniqlangan (14). Shuning uchun jigar kasalliklari uchun parhez terapiyasini to'g'ri tashkil etish masalalariga jiddiy e'tibor qaratish lozim, xususan, ular orasida keng tarqalgan CG shakli (15). Har qanday parhezning asosini ta'mi, ozuqaviy tarkibi va energiya qiymatiga mos bo'lgan turli xil taomlar tashkil etganligi sababli, mahalliy milliy taomlarning parhezlik sifatini aniqlash, ularni turli kasalliklarni parhez terapiyasida qo'llashni ilmiy asoslash uchun yana bir maqsadga muvofiq vazifa paydo bo'ladi, xususan, jigar kasalliklari. Surunkali gepatit bilan kasalangan bemorlarga mo'ljallangan yangi 5-sonli Samarqand parhez taomnomasini ishlab chiqishga harakat qildik. parhez tashxis qo'yilgan paytdan boshlab belgilanadi va kasallikning barcha davrlarida - prodromal, cho'qqi va tiklanish davrida kuzatiladi; mexanik va kimyoviy jihatdan yumshoq. Ratsionning asosini o'zbek milliy va mahalliy taomlarni tashkil etadi. Oziqlanish, to'liq, ozuqaviy tarkib va energiya qiymati fiziologik me'yorlar darajasida, yog'lar bundan mustasno, miqdori biroz kamayadi: oqsillar va uglevodlar mos ravishda 90-100 g va 300-350 g; yog'lar 80-90 g; energiya qiymati - 2400-2500 kkal ichida. Ovqatlar pyuresi shaklida pishiriladi yoki qaynatiladi, bug'lanadi, zarur pazandalik qoidalari va retseptlar me'yorlariga rioya qilinadi. Diyet terapiyasi davrida quyidagilar zarur: kuniga 4-5 marta fraksion bo'lishi kerak bo'lgan parhezga qat'iy rioya qilinadi. Idishlarning harorati issiq, sovuq idishlar tavsiya etilmaydi. Kechasi ko'p ovqatlanishdan saqlanadi. Oshqozon va o'n ikki barmoqli ichakning shilliq qavatiga (ziravorlar, dudlangan go'sht, achchiq, turp, piyoz, turp, sarimsoq) aniq tirnash xususiyati beruvchi ta'sir ko'rsatadigan ovqatlardan bosh tortish kerak. Qovurilgan ovqatlardan tavsiya qilinmaydi. Spirtli ichimliklar taqiqlanadi. Pilorik qism, Oddi sfinkteri, o't yo'llari (muzqaymoq, sovuq sharbatlar, mineral suvlar) spazmini keltirib chiqaradigan mahsulotlarni berish tavsiya etilmaydi. Xoleretik ta'sirga ega bo'lgan oziq-ovqat mahsulotlarini (sabzavotlar, mevalar va ularning sharbatlari), o'simlik moylarini (hayvon yog'lari va o'simlik moylarining nisbati 50:50) kiritish kerak. Tavsiya etiladi: vegetarian, sutli va mevali va sho'rvalar, pyure sabzavotlar); qaynatilgan, pishirilgan

shakldagi go'sht yoki baliqning kam yog'li navlari bug'li kotletlar; tovuqli ovqatlar - bo'laklarga bo'linadi, lekin qaynatilgan shaklda); tvorog (nordon bo'lmagan) va tvorog mahsulotlari (syrniki, pudinglar); yoki omlet; barcha shakllarda to'liq sut, sut mahsulotlari, sariyog', smetana, qaymoq; yumshoq pishloqlar, sabzavotlar va mevalar (xom, salatlar va yonma-ovqatlar), mevali kompotlar, jele, pudinglar; kechagi pishirilgan qora va oq non, quritilgan, pechene va boshqalar, yog'siz xamirdan tayyorlangan mahsulotlar; ichimliklar - choy, sutli choy, sabzavot va meva sharbatlari; shakar, murabbo, asal va boshqalar (uglevodlarning umumiy miqdori ichida).

Samarqand viloyatida gepatit B kasalligi tarqalishi bir qator omillarga bog'liq. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, viloyatda gepatit B bilan kasallangan shaxslar soni ortib bormoqda. Bu esa asosan quyidagi sabablarga bog'liq:

Jinsiy aloqa: gepatit B virusining eng keng tarqalgan yo'llaridan biri jinsiy aloqa hisoblanadi. Viloyatda bu borada profilaktika choralari yetarli darajada amalga oshirilmayapti.

Qon orqali yuqish: tibbiy muassasalarda sanitariya-gigiena qoidalariga rioya qilmaslik, shuningdek, qon mahsulotlarini ko'chirish va tibbiy asboblarni noto'g'ri ishlatish gepatit B virusining tarqalishiga sabab bo'lmoqda.

Vaksinatsiya: O'zbekistonda gepatit B ga qarshi vaksinatsiya dasturi mavjud bo'lsa-da, ba'zi hududlarda bu dastur to'liq amalga oshirilmayapti. Vaksinatsiya darajasi pastligi kasallikning tarqalishini oshiradi.

Oldini olish choralari

Gepatit B kasalligini oldini olish uchun Samarqand viloyatida bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi zarur:

Vaksinatsiya: har bir insonni gepatit B ga qarshi vaksinatsiya qilish orqali kasallikning tarqalishini kamaytirish mumkin. Maxsus e'tibor homilador ayollarga va yangi tug'ilgan bolalarga berilishi lozim.

Tibbiy ko'riklar: odamlarni muntazam ravishda tibbiy ko'riklardan o'tkazish va qon testlarini amalga oshirish orqali gepatit B ni erta aniqlash va davolash mumkin.

Ta'lim va xabardorlik: aholini gepatit B haqida xabardor qilish, uning tarqalish yo'llari va oldini olish usullari bo'yicha ma'lumot berish muhimdir.

Sanitariya-gigiena qoidalari: tibbiy muassasalarda sanitariya-gigiena qoidalariga qat'iy rioya qilish, shuningdek, shaxsiy gigiena qoidalarini o'z ichiga olgan ta'lim dasturlarini o'tkazish zarur.

Gepatit B kasalligi Samarqand viloyatida jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Kasallikning tarqalishini kamaytirish uchun vaksinasiyalash, tibbiy ko'riklar va aholini xabardor qilish kabi chora-tadbirlarni kuchaytirish zarur. Sog'liqni saqlash tizimining barcha bo'limlari ushbu muammoni hal qilishda faol ishtirok etishi kerak. Faqatgina birgalikda harakat qilibgina gepatit B kasalligini oldini olish va aholi salomatligini yaxshilash mumkin.

Foydalanilgan adabiyot va havolalar:

1. Qodirovich B. D. General concept of the positive impact and criteria of the science of life activity safety on human life //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – T. 11. – №. 3. – C. 172-175.
2. Qodirovich B. D. HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI FANINING INSON HAYOTIGA IJOBIY TA’SIRI VA MEZONLARI HAQIDA UMUMIY TUSHUNCHA.2023.
3. GEPATIT-B EPIDEMIOLOGIYASI VA PROFILAKTIKASI.Berdirasulov Dilshod Qodirovich.
4. SAMARQAND VILOYATIDA YASHOVCHI SURUNKALI GEPATIT BILAN KASALLANGAN BEMORLARDA PARXEZ DAVOLASHNING O‘RNI.Safarova Munavvar Pardaevna.